

Dr. Kozma Ákos,
az alapvető jogok biztosa részére
Alapvető Jogok Biztosának Hivatala
1387 Budapest Pf. 40.
panasz@ajbh.hu

**Tárgy: vizsgálat indítványozása a “Meseország Mindenkié” c. mesekönyv
által generált események kapcsán**

Tisztelt Alapvető Jogok Biztosa!

Alulírott civil szervezetek arra kérjük, hogy az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 1. § (2) a) és d) pontjaira és a 2. § (1) és (5) bekezdéseire tekintettel a 18. § (4) alapján indítson vizsgálatot a Meseország mindenkié c. mesekönyv által generált kormányzati nyilatkozatok, polgármesteri utasítások és rendőrségi intézkedések, illetve mulasztások kapcsán, és a felmerülő alapjogi visszásságok miatt tegye meg ajánlásait az illetékes szervek felé.

Tényállás

2020 szeptemberében a Labrisz Leszbikus Egyesület kiadásában megjelent a “Meseország Mindenkié” című érzékenyítő mesekönyv.

A Labrisz Egyesület 2020. szeptember 18-i híre¹ szerint: “A könyvben ismert mesék átiratai szerepelnek, hol archaikus, hol modern környezetben, olyan hősökkel, akik a mai magyar társadalmi normák szempontjából marginalizált helyzetben vannak. A kötetbe olyan történeteket gyűjtöttünk össze, amelyek a világ sokszínűségét ünneplik, vagy a sztereotípiákat elkerülve megmutatják, milyen a kisebbségekhez tartozók élete. Így került be az antológiába meleg Hamupipőke, háromfüllű nyúl, sárkányölő pincérlány, roma Pöttöm Panna, mélyszegénységből, bántalmazó családból érkező és örökbefogadott gyerekhősök, illetve más izgalmas szereplők. A kötet 17 mesét tartalmaz, amelyből nyolcat kezdő vagy kevéssé ismert szerzők írtak, kilencet pedig ismert alkotók.”

Boldizsár Ildikó meseterapeuta nyilvános facebook post-ja² szerint:

“A könyv rendkívül változatos és nagyon komoly témákat érint, amelyeket egyébként a népmesék is ismernek. Mivel vélhetően bőven ezer alatt van azoknak a száma, akik elejétől végig olvasták, elmondom, milyen mesék találhatóak benne. Olvashatunk egy sok ezer éves, görög mitológiai történetet egy bántalmazó istenség elől menekülő, férfivá, majd madárrá változó nőről. Egy barna bőrű „Hófehérkéről, akinek értelemszerűen Avarbarna a neve, s akit saját apja akar megölni, de szerencsére a királyfi itt is megmenti. Egy kisbabáját elvesztő nő lélektani drámájáról. Hókirálynő-átiratban egy jéggé fagyasztott szívről és a szeretet erejéről. Egy örökbefogadásról. Óriásölő Margaret és Simon királyfi egymást támogató, egymást kiteljesítő gyönyörű szerelméről. Egy

¹ https://labrisz.hu/hirek/megjelent_a_meseorszag_mindenkie_kotet_831.html?pageid=58

² <https://www.facebook.com/ildizsar/posts/206669704141861>

agancsokra vágó őzsutáról, aki nem szereti, ha „sutának” nevezik. A lovaglást, vívást, vadászatot játékkészítésre cserélő királyfiról, akit elfogad és támogat ugyan a családja, de ő mégis inkább a cukrászműhelyt üzemeltető sárkánnyal és a férjhez menni nem akaró királylánnyal akar egy csapatot alkotni. Alkoholista apát gondozó, önmagát rejtegető, saját belső világába menekülő fiatal lányról. A természet apró csodáit láthatóvá tévő Hüvelyk Panna és a jószívű Klausz királyfi találkozásáról és házasságáról. Mélyszegénységben élőkön segíteni akaró, polgármesteri címre áhítózó lányról, aki végül sikerre viszi terveit. Egy imádnivaló háromfülű nyúlról, aki megmenti az erdőt a pusztulásról. Bántalmazó nevelőapától megszabaduló, kétgyermekes nőről. Depressziós, idős nagyapáról, akit az unokája szeretete, kíváncsisága hoz vissza az életbe. Nárcisztikus kapcsolatból kimenekülő feleségről. Káprázatos énektudással rendelkező, súlyosan bántalmazott, megalázott cigány Hamupipőkérről, aki bronz, ezüst és arany limuzinnal érkezik a bálba, ahol rabul ejti a házigazda szívét, de nem ez a legfontosabb a történetben. Végül verses meseként egy házasulandó királyfiról, akinek történetesen a feleségszemlére érkező hűgát elkísérő hercegen akad meg a szeme.”

A mesekönyvre az országos közéletben Dúró Dóra, a Mi Hazánk Mozgalom országgyűlési képviselője hívta fel a figyelmet, aki a könyvet 2020. szeptember 25-én egy sajtótájékoztatón homoszexuális propagandának titulálta és nyilvánosan ledarálta.

2020. október 4-én a miniszterelnök a Kossuth Rádióban újságírói kérdésre tett nyilatkozatában azt mondta:

„Az európai uniós ügyek is szövevényesek, node ezek a viták, amelyek a homoszexualitás megközelítéséhez kapcsolódnak, azok még szövevényesebbek. Egy egész műsor sem lenne erre elegendő, nem hogy egy-két perc. Úgyhogy a lényegre érintően azt szeretném rögzíteni, hogy Magyarországon vannak jogszabályok, amelyek a homoszexualitásra vonatkoznak. Ennek az alapját egy rendkívül toleráns és türelmes megközelítés adja, tehát a magyarok türelmesek ezzel a jelenséggel szemben, sőt a magyarok olyan türelmesek, hogy az ilyen típusú provokatív demonstrációkat is – hát nem mondom, hogy szó nélkül, de – jól viseljük. Tehát nyugodtan mondhatjuk, hogy Magyarország a homoszexualitás tekintetében egy toleráns, türelmes ország. De van egy vörös vonal, amit nem lehet átlépni, és én ebben összegzem a véleményemet: hagyják békén a gyerekeinket!”

Ugyanezen a hétvégén két, gyülekezési törvény hatálya alá tartozó rendezvényt is tartottak a mesekönyvvel kapcsolatban.

Október 3-án, szombaton a mesekönyv ellen a Mi Hazánk Mozgalom szervezett tüntetést a könyvet kiadó Labrisz Leszbikus Egyesület székhelye előtt³. A demonstráción elhangzott beszédek tiltakozásként egy közeli magánlakásból hangos zenével akarták megzavarni. Bár a zene nem volt olyan hangerejű, hogy elnyomja a rendezvényen elhangzó homofób szónoklatokat, a rendőrség ekkor mégis mindent megtett annak érdekében, hogy a zenés ellenvélemény kinyilvánítását elhallgattassa. A rendőrség állítólag tömeges, de ellenőrizetlen „lakossági bejelentésekre” hivatkozva többször is megpróbált bejutni a lakásba és kikapcsoltatni a zenét, a hangerőt korlátozó jogszabály megjelölése és műszeres mérés nélkül követelte a hangerőcsökkentést, és feljelentést helyezett

³ A tüntetés meghirdetése a <http://szenikoronaradio.com/blog/2020/10/01/meseország-nem-az-aberraltake-tuntetest-szervez-a-mi-hazank/> cím alatt olvasható

kilátásba annak ellenére is, hogy a zenéért felelős személy együttműködő volt, és biztosította a rendőröket arról, hogy a zenés véleménynyilvánítás nem tart tovább az utcán zajló, kihangosított szónoklatokat is magában foglaló tüntetésnél.

Október 4-én vasárnap az Átrium Színházban nyilvános meseolvasásra került volna sor⁴. A Mi Hazánk Mozgalom és más szélsőségesek azonban homofób tüntetést szerveztek a matiné idejére és helyszíné elé is. A rendezvényt a rendőrség egy előíró határozattal ugyan korlátozta, de a korlátozás oka nem a gyerekek jogainak védelme és mindenek felett álló érdeke volt, hanem csak a gépjármű- és gyalogosközlekedés biztosítását várták el.⁵ A rendőrség egészen a matinének helyt adó épület tőszomszédságába engedte a gyűlést és a meseolvasás szervezőjének többszöri kérése ellenére is szó nélkül hagyta, hogy a meseolvasást gyűlölködő ricsajozással ellehetetlenítsék.⁶ Mindezt azután, hogy a gyermekes családok számára meghirdetett meseolvasást a szervező a homofób tiltakozás hírének hatására a gyerekek védelme érdekében inkább zárt, online eseményre módosította⁷.

Az ezt követő héten, október 8-án Borbély Lénárd, Csepel fideszes polgármestere olyan utasítást tett közzé, amellyel az összes kerületi óvodában betiltotta a Meseország mindenkié című könyv használatát a nevelői munkában. Ezt levélben közölte az intézmények vezetőivel, akik az óvodai értekezleteken továbbították a direktívát az óvodai nevelőknek.⁸

Szintén október 8-án kelt Mezőkövesd város polgármesterének utasítása, amelyben a csepeli példához hasonlóan tiltotta meg a város valamennyi óvodájában és bölcsődéjében a mesekönyv vagy annak kivonatának használatát.⁹

A sérülékeny társadalmi csoportok, köztük a szexuális és nemi kisebbségek bemutatásának hatása a gyerekekre

A tényállási részben ismertetett mesekönyvről megállapítható, hogy annak célja a sérülékeny társadalmi csoportok bemutatása mesefigurákon keresztül a gyerekek számára. A könyvben nincs semmiféle szexuális tartalom, az senkit nem buzdít arra, hogy váljon homoszexuálissá, egyszerűen megmutatja, hogy ilyen emberek is léteznek. Nyilvánvaló tehát, hogy a mesekönyvet homoszexuális propagandának titulálni egy rosszhiszemű (jobb esetben - a könyv olvasásának hiányában tudatlan) ferdítés.

Továbbá fontos hangsúlyozni, hogy a mesekönyv megvásárlása nem kötelező, minden szülő maga dönti el, hogy szeretné-e gyermekét a könyvben megmutatott kisebbségi csoportokkal megismertetni, és ha igen, akkor erre a célra ezt a könyvet kívánja-e felhasználni.

⁴ Az esemény meghirdetése a <https://www.facebook.com/events/1052403188528402> cím alatt olvasható.

⁵ A gyülekezési hatóság előíró határozata elérhető a

<http://www.police.hu/sites/default/files/El%C5%91%C3%ADr%C3%B3hat%C3%A1rozat.pdf> cím alatt.

⁶ Az erről szóló szervezői poszt, és az első kommentben a ricsajozásról készített videófelvétel a

<https://www.facebook.com/anemaznem/posts/1452971864904795> cím alatt található.

⁷ Az erről szóló döntés és indokai a <https://www.facebook.com/anemaznem/posts/10224091727909794> cím alatt olvashatók.

⁸ A polgármesteri közlemény elérhető a <https://www.facebook.com/horbely.lenard.csepel/posts/3899792726700956> cím alatt.

⁹ A polgármesteri utasítás elérhető a

<https://www.facebook.com/mezokovesdkepekben/photos/pcb.1711428922353334/1711427619020131/> cím alatt.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága kimondta: "Semmilyen tudományos bizonyíték vagy szociológiai adat nem áll a Bíróság rendelkezésére, amely azt sugallná, hogy a homoszexualitás pusztán említése, vagy a szexuális kisebbségek társadalmi helyzetével kapcsolatos nyílt társadalmi vita hátrányos hatással volna a gyermekekre vagy a védtelen felnőttekre. Ellenkezőleg, csak tisztességes és nyilvános társadalmi vita útján lehet az ilyen összetett kérdéseket, mint a jelen ügyben felmerült kérdést is, megvitatni." (ld. Alekseyev kontra Oroszország 2011. április 11-i ítélet).¹⁰ Az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága a Fedotova kontra Oroszország ügyben¹¹ pedig rávilágított arra, hogy különbséget kell tenni aközött, ha valakinek az a célja, hogy gyerekeket szexuális cselekményekbe bevonjon vagy egy speciális szexuális irányultságot a gyerekek körében promotáljon, és aközött, ha valaki kifejezi szexuális identitását azzal a céllal, hogy megértésre és elfogadásra találjon. Utóbbi nem jogellenes, ezért a Bizottság úgy találta, hogy Oroszország megsértette a kérelmező szólásszabadsághoz és egyenlő bánásmóddhoz való jogát, amikor "gyermekkorúak körében terjesztett homoszexuális propaganda" szabálysértés miatt elítélték.

A mesekönyv gyermekekre gyakorolt hatásáról magyar pszichológusok is nyilatkoztak. A több, mint ezer pszichológus aláírónál tartó állásfoglalás¹² szerint a könyv kifejezetten nem káros, hanem hasznos a gyerekek számára:

"A mesék kiemelkedő fontossággal bírnak az életünkben, mert azt mutatják meg, ahogyan a világ körülöttünk működik. Bár „a világ rendje” időnként felborul, az értékek közvetítésén és a helyzettel való megküzdési módok bemutatásán keresztül a mesék éppen abban tudnak segíteni, hogy az olvasó eljusson egy saját, belső rendig. A Meseország mindenkié fontossága és különlegessége a sokféleségben rejlik. A könyv olyan karaktereket jelenít meg, akik nem vagy nagyon ritkán szerepelnek mesékben, így a kötet mind az érintett csoportok, mind a többségi társadalom tagjainak fontos üzenetet hordoz. A könyvben megjelenő szereplőkhöz hasonló gyerekek számára a könyv azért jelentős, mert saját magunk elfogadása és pozitív önértékelésünk szempontjából elengedhetetlen, hogy találkozzunk hozzánk hasonló, pozitív hősökkel, akik példaképként szolgálhatnak ahhoz, hogy a csoportot, amelynek tagjai vagyunk, pozitív színben lássuk (Tajfel, 1974). Ugyanakkor számtalan kutatás bizonyítja, hogy az el-nem-fogadottság és a kirekesztő környezet hatására a társadalom többségétől különböző emberek komoly szorongást és krízist élnek át (Lick, Durso és Johnson, 2013),

¹⁰ ALEKSEYEV v. RUSSIA (Applications nos. 4916/07, 25924/08 and 14599/09)

§ 86. "There is no scientific evidence or sociological data at the Court's disposal suggesting that the mere mention of homosexuality, or open public debate about sexual minorities' social status, would adversely affect children or "vulnerable adults". On the contrary, it is only through fair and public debate that society may address such complex issues as the one raised in the present case. Such debate, backed up by academic research, would benefit social cohesion by ensuring that representatives of all views are heard, including the individuals concerned."

¹¹ http://ccprcentre.org/wp-content/uploads/2012/12/1932-2010-Fedotova-v.-Russian-Federation_summary.pdf: The Committee considered that the author's actions had not aimed to involve minors in any particular sexual activity or to promote a particular sexual orientation. Instead, she was giving expression to her sexual identity and seeking understanding for it. Even if she intended to engage children in a discussion on homosexuality, the Committee did not consider that the State had demonstrated that the restriction of her freedom of expression was necessary for a legitimate purpose under Art. 19 §3. Accordingly, the Committee concluded that the author's conviction of an administrative offence for "propaganda of homosexuality among minors" on the basis of the ambiguous and discriminatory section 3.10 of the Ryazan Region Law, amounted to a violation of her rights under article 19, paragraph 2, read in conjunction with article 26 of the Covenant.

¹² Pszichológusok állásfoglalása a Meseország mindenkié c. mesekönyv kapcsán

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdPoFVjBdcWFHLrAY_kt21mkwMnynVKA05IySIL5CC8WJ9Fg/viewform

mely elidegeníti őket a többségtől, így hozva létre egy megosztott társadalmat (Hopkins és Blackwood, 2011).

Továbbá, az előítéletesség és az azt elfogadó közeg semlegessége az adott csoport dehumanizálásához és teljes kirekesztéséhez vezethet (Haslam és Loughnan, 2012), míg ahogy a szociálpszichológiai kutatások 70 éve folyamatosan bizonyítják, a tőlünk különböző emberekkel való találkozás – főleg, ha pozitív színben tűnnek fel előttünk – növeli a másik csoport tagjainak elfogadását (Pettigrew és Tropp, 2006). Ebből kifolyólag e könyv a többségi társadalom gyermekei számára éppen azért fontos, hogy lássanak tőlük eltérő élethelyzetben lévő gyerekeket. Lássák, hogy az említett csoport tagjai hozzájuk hasonlóan sokfélék, és még ha bizonyos dolgokban különböznek is, sok vágyuk, küzdelmük és motivációjuk megegyezik. (...) A könyv ezek alapján kiváló érzékenyítő eszköz lehet a gyermekeknek, hiszen az ő nyelvükön mesél olyan emberekről akik velünk élnek, de nem feltétlenül találkoznak velük a mindennapokban. (...).”

Alapjogi visszasságok

A miniszterelnök nyilatkozatának jogi megítélése

Az Alaptörvény I. cikke (1) bekezdése szerint az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogainak védelme az állam elsőrendű kötelezettsége. A II. cikk szerint az emberi méltóság sérthetetlen. A XV. cikk szerint Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.

Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (Ebktv.) preambuluma kinyilvánítja, hogy az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás előmozdítása elsősorban állami kötelezettség. Az Ebktv. 1. § szerint az egyenlő bánásmód követelménye alapján Magyarország területén tartózkodó természetes személyekkel, ezek csoportjaival, valamint a jogi személyekkel és a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekkel szemben e törvény rendelkezései szerint azonos tisztelettel és körültekintéssel, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell eljárni. A 4.§ felsorolja azokat - az elsősorban állami, önkormányzati - szervezetek, amelyeknek az egyenlő bánásmód követelményét minden jogviszonyaikban, minden eljárásaik és intézkedéseik során be kell tartani. Ez vonatkozik a magyar államra és annak szerveire, így a kormányra és a kormányfőre is. A 8.§ kifejezetten nevesíti a szexuális irányultságot és nemi identitást, mint védett tulajdonságokat.

Álláspontunk szerint a miniszterelnök tényállási részben idézett, országos nyilvánosság előtt tett nyilatkozata kifejezetten kirekesztő, lealacsonyító az LGBTQI emberekkel szemben, és szembe megy az egyenlő emberi méltóság alaptörvényi védelmével. Sérti azt a törvénybe is foglalt alapelvet, hogy a szexuális orientáció illetve nemi identitás alapján nem lehet hátrányos megkülönböztetést alkalmazni. A kormányfő szavai a társadalom többségében az LGBTQI emberekkel szemben létező sztereotípiákra erősítenek rá, azt sugallják, hogy a többségtől eltérő szexuális irányultság vagy nemi identitás pusztán létezéséről való tudomásszerzés veszélyezteti a gyerekek egészséges fejlődését.

Ezzel a miniszterelnök közvetve megkérdőjelezi a szexuális kisebbségekhez tartozó emberek szülővé válásához való jogát is. Azzal, hogy kiemeli, hogy "Magyarország türelmes a homoszexuálisokkal szemben", az LMBTQI embereket kirekeszti a nemzetből. A magyar LMBTQI közösség tagjaival nem "türelmesnek" kell lenni. El kell fogadni, hogy ők a heteroszexuális emberekkel azonos méltóságú és jogú emberek. Sőt, a magyar kormány tagjainak tevékenyen fel is kell lépniük a méltóságuk és jogaik védelmében. Amikor az LMBTQI emberek a másságukról beszélnek, írnak vagy felvonuláson mutatják meg magukat, az nem provokáció, hanem annak az igénye, hogy az egyenlőség a valóságban is érvényesülhessen.

A miniszterelnök szavai sajnálatos módon nem előzmény nélküliek, ezért nyilvánvalóan véletlenszerűnek sem tekinthetők. A kormány és az azt alkotó Fidesz-KDNP pártszövetség retorikájában - és egyes konkrét intézkedéseiben - az elmúlt években visszatérően megnyilvánult a homofóbia.

Ami a konkrét intézkedéseket illeti: a 2012-es Alaptörvény kifejezetten korlátozza a szexuális kisebbségek jogait. 2018-ban felfüggesztették a nem jogi elismerését, 2020-ban pedig olyan szabályozást fogadtak el, amely kifejezetten csorbítja a transznemű emberek jogait.

Az ILGA-Europe nevű európai ernyőszervezet 2019-es országjelentésében kifejezetten kiemeli a kormányparti politikusok gyűlöletkeltő megnyilvánulásait.¹³ Így Boldog István FIDESZ-es frakcióvezető-helyettes felszólalását a Budapest Pride Felvonulás betiltásáért, illetve Kövér László országgyűlési elnök kijelentéseit, miszerint a homoszexuális állampolgárok nem egyenrangúak a többi állampolgárral, és az örökbefogadó azonos nemű szülők a pedofilokhoz hasonlatosak.

A homofób kormányzati politikusi megnyilvánulások a korábbi években is jellemzőek voltak. Például Orbán Viktor 2015-ben azt nyilatkozta, hogy "Ez egy olyan kérdés, amely csábít a viccelődésre, ettől megkímélnénk magunkat."¹⁴, egy 2016-ban adott interjúban azt mondta: "a melegek azt tesznek, amit akarnak, de nem számíthatnak arra, hogy az állam elfogadja a házasságukat. Egy alma nem kérheti, hogy tekintsék körtének"¹⁵ Orbán tanácsadója, Kerényi Imre 2014-ben a "buzilobby" elleni harcra hívott fel.¹⁶ Tarlós István főpolgármester 2015-ben élő adásban azt mondta a Pride kapcsán: "ez az egész jelenség nekem nem természetes és visszataszító... vonuljanak fel, de nem igazán értem ez mire jó... (a melegfelvonulás) nem méltó az Andrássy út környezetéhez..."¹⁷ Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes a homoszexualitást devianciának és aberrációnak nevezte 2014-ben¹⁸, Soltész Miklós államtitkár 2017-ben "agyament örütségként" utalt az LMBTQI csoportra¹⁹. Egyik nyilatkozattól sem határolódott el a kormány.

A kormány visszatérő homofób retorikájának, így a sérelmezett nyilatkozatnak is, megállapíthatóan célja annak kinyilvánítása, hogy a kormány a szexuális kisebbségeket alacsonyabb rendű, nem egyenlő méltóságú embereknek tekinti. Ezzel összefüggésben érdemes megemlíteni, hogy a 2019-es Eurobarométer felmérés szerint a magyarok többsége ellenséges az LMBTQI emberekkel szemben, és ez az arány az utóbbi években emelkedőben van.²⁰

¹³ <https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/2020/hungary.pdf>

¹⁴ <https://444.hu/2015/05/18/egeszen-zavarba-ejto-fejtegetesbe-kezde-orban-viktor-a-homoszexualisok-helyzeterol>

¹⁵ <https://hirklikk.hu/kozelet/ez-orban-viktor-velemenye-a-melegekr/353396>

¹⁶ https://index.hu/kultur/2014/05/22/kerenyi_imre/

¹⁷ <https://budapestpride.hu/hirek/sajnos-nem-tilthatom-meg-mert-az-valoban-diszkriminacio-lenne-tarlos-homofob-biografija>

¹⁸ https://www.youtube.com/watch?v=H7v2YZcET8U&ab_channel=RTLKlub

¹⁹ <https://24.hu/belfold/2017/05/08/felmillio-magyar-ellen-kelti-a-hangulatot-az-allamtitkar/>

²⁰ European Data Journalism Network, Homophobia is on the rise in Hungary, 30 October 2019.

Egy demokratikus jogállamban nincs helye a politikailag kiszámított kormányzati gyűlöletkeltésnek. Bármit gondoljon a miniszterelnök, a törvények felett ő sem állhat. Sőt, az elhangzott nyilatkozatnak különös súlyt és társadalmi veszélyességet ad az, hogy a jogsértés megvalósítója a kormányfő, akinek országosan meghatározó hatása van, és az Alaptörvény [I. cikk (1) bekezdés] értelmében elsőrendű kötelezettsége lenne az emberek sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogainak védelme. Továbbá, a miniszterelnök minden magyar miniszterelnöke, a közhatalom forrása a nép (Alaptörvény B cikk (3) bekezdés). Ebből fakadóan elfogadhatatlan az, hogy a kormányfő a magyar embereket szexuális irányultságuk alapján csoportokra ossza, a kisebbségi csoportokra többes szám harmadik személyben utaljon (“hagyják békén”), szemben a heteroszexuális többség esetében használt többes szám első személlyel (“a [mi] gyerekeinket”), és ezzel a kisebbségi csoportokat a nemzetből kirekessze.

Fontos hangsúlyozni azt is, hogy a miniszterelnök hivatalos minőségben szólalt meg, közhatalom-gyakorló minőségében eljárva pedig nem lehet alapjogok alanya, így vonatkozásában a szólásszabadság nem értelmezhető, éppen ezért az egyenlő bánásmódhoz való jog korlátjaként sem értelmezhető a véleménynyilvánítási szabadság jelen ügyben.

A 65/1992. (XII. 17.) AB határozat az alapvető jogok rendeltetéseként azt jelölte meg, hogy azok funkciója elsősorban, hogy „[...] az államhatalommal szemben alkotmányos garanciákat teremtsenek az állampolgár, az egyén vagy egy közösség jogainak védelmére, cselekvési autonómiájának biztosítására.” Az állami, önkormányzati szervek nem rendelkeznek a természetes személyekre, illetve a nem állami jogi személyekre jellemző cselekvési autonómiával: számukra csak a jogszabályban kijelölt feladatok teljesítéséhez szükséges jogi aktusok megengedettek. Mindebből az következik, hogy a közhatalmat gyakorló állami szerveknek nincsenek alapjogaik. A közhatalmi szervek a törvényeknek alárendelve működnek, az alapjogok alanyait megillető cselekvési szabadság és egyéni autonómia idegen tőlük.

Tekintettel arra, hogy az Ajbt. 1. § (2) d) pontja értelmében a T. Biztos különös figyelmet fordít a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak védelmére, kérjük, hogy a miniszterelnök homofób nyilatkozatával szemben emeljen szót és nyilvánítsa ki, hogy egy demokratikus, a kisebbségek egyenlő emberi méltóságát tiszteletben tartó jogállamban nincs helye a kormányzati gyűlöletkeltésnek!

A rendőrség gyülekezésekkel kapcsolatos magatartásának jogi megítélése

Az október 4-i meseolvasás célja az volt, hogy a könyv tartalmát is megismerhesse a nyilvánosság. A meseolvasáson az eredeti tervek szerint szülők gyermekeikkel is részt vettek volna. A gyermekeknek az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése szerint joguk van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. Ugyanezen cikk (2) és (3) bekezdése pedig a szülők jogait rögzíti: joguk van megválasztani a gyermeküknek adandó nevelést és kötelesek kiskorú gyermekükről gondoskodni. E gyermekeket megillető jogok biztosítása tehát elsősorban a szülők

felelőssége, ami kiegészül a szülőket megillető nevelési szabadsággal. Elsősorban a szülő joga eldönteni, hogy hogyan neveli a gyermekét, és e szabadságába tartozik az, hogy milyen mesékkel ismerteti meg, illetve hogy milyen nyilvános rendezvényeken vesz részt a gyermekével. Ennek a szabadságnak szélsőséges esetekben korlátját jelenthetik a gyermeki jogok, és az azok védelmére hivatott állami intézmények. A gyermeki jogok ugyanis nemcsak alanyi alapjogként foghatók fel, hanem “[a] gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam kötelességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére. A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az az intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki, hogy az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapvető jogainak előmozdítása, érvényesülése és védelme érdekében.” [AJB-1299/2018.] Az államnak a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogából folyó kötelességei azonban korlátozottak, hiszen a szülő nevelési szabadságának a korlátját képezik. Az állam gyermekvédelmi feladatai elsősorban a nyilvánosság szférájában jelenhetnek meg [21/1996. (V. 17.) AB határozat], ebben az esetben a gyermekeket fenyegető kockázat pedig éppen egy nyilvános gyűlés formájában jelentkezett. A szülő nevelési szabadságának a korlátozására tehát legfeljebb az állam, és csak igen szűk körben jogosult. A jelen esetben viszont egy politikai párt avatkozott be a szülők nevelési szabadságába azzal, hogy sikeresen megakadályozták, hogy a gyerekekkel részt vegyenek ezen a programon.

A meseolvasás elleni tiltakozásként szervezett gyűlésről a rendőrségnek tudomása volt, azt a szervezők a rendőrség felé bejelentették. A rendőrség fentebb hivatkozott határozatában olvasható információk szerint a gyűlést azért kívánták megtartani, mert a bejelentő álláspontja szerint a meseolvasáson elhangzó meséket “homoszexuális és egyéb abnormális viselkedési minták” alapján írták át, szintén a határozatban szerepel továbbá, hogy a www.szentkoronaradio.com weboldalon nyilvános felhívással buzdították minél nagyobb részvételre a tüntetőket. A rendőrség tehát tisztában volt vele, hogy a meseolvasás helyén nagy létszámú, ellenséges hangulatú demonstráció készülődik, mégsem ismerte fel, hogy ez a demonstráció egy különösen sérülékeny csoport, a gyermekek jogait veszélyezteti, és eltántoríthatja a részvételtől a szülőket, akik gyermekeikkel vettek volna részt a matinén. Mivel az intézményvédelmi kötelezettség teljesítéséért ebben a helyzetben az állam képviselőjeként a rendőrség lett volna a felelős, mulasztásával a rendőrség az intézményvédelmi kötelezettségét szegte meg.

A gyülekezési jogról szóló 2018. évi LV. törvény (a továbbiakban: Gytv.) a rendőrség számára széleskörű eszköztárat biztosít a gyülekezési jog gyakorlása során felmerülő alapjogi konfliktusok orvoslására. A gyülekezési hatóságként eljáró rendőrségnek nem csupán arra van lehetősége, hogy megtiltsa azokat a gyűléseket, amelyek mások jogainak szükségtelen és aránytalan mértékű sérelmével járnak. A Gytv. 13. § (5) bekezdése alapján arra is lehetősége van, hogy mások jogainak és szabadságának védelmére való tekintettel határozatban írja elő a szervező számára a gyűlés megtartásának feltételeit. Ilyen előíró határozatot a rendőrség hozott is, ugyanakkor a határozat meghozatalának indokaként fel sem merült a gyermekek jogainak védelme és a szülők nevelési szabadságának a védelme, azt kizárólag a közlekedés zavartalan biztosítása érdekében hozta meg. Ez a szemlélet a határozat tartalmában is tükröződött, ugyanis a határozat lehetővé tette, hogy a tüntetést az eredetileg tervezett helyszínen, a nyilvános meseolvasásnak is otthont adó Átrium Színház épülete előtt tartsák meg és a rendőrség csupán azt írta elő, hogy a tüntetés kiterjedése ne lehetetlenítse el a közlekedést. Ez a korlátozás nem volt alkalmas arra, hogy a meseolvasáson részt

vevő gyerekeket megóvj a tüntetők várhatóan ellenséges véleménynyilvánításának hatásaitól, ami azt eredményezte, hogy a gyermekek védelmében a meseolvasás szervezőinek kellett meghátrálniuk, elállva az eseménynek a biztonságos személyes jelenlétet is lehetővé tevő megrendezésétől.

Az eset körülményei - különösen a rendőrségnek az október 3-ai zenés véleménynyilvánítással szembeni aktív fellépését figyelembe véve - arra engednek következtetni, hogy a rendőrség nem volt tekintettel az Alaptörvény XV. cikkének (2) bekezdésében található követelményre, miszerint Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés nélkül biztosítja. Amikor különböző csoportok véleményei feszülnek egymásnak, a rendőrségnek nem az a dolga, hogy az egyik vagy a másik álláspont kinyilvánítását segítse, hanem az alapjogi konfliktus pártatlan feloldásában kell közreműködni, és nem engedheti meg, hogy az egyik csoport ellehetetlenítse egy másik csoport alapjog-gyakorlását. Míg az október 3-i demonstrációval szemben kinyilvánított zenés ellenvélemény elhallgattatása érdekében komoly erőfeszítéseket tett, a meseolvasás ellehetetlenítését célzó, agresszív tüntetés korlátozása és a meseolvasáson résztvenni kívánók biztonsága érdekében látványosan passzív maradt.

Tekintettel arra, hogy az Ajbt. 1. § (2) bekezdés a) pontja szerint az alapvető jogok biztos tevékenysége során megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak védelmére, kérjük, hogy állapítsa meg, hogy a rendőrség az október 4-ei tüntetés kapcsán meghozott határozatában az államnak a gyermekek védelmére vonatkozó intézményvédelmi kötelezettségét figyelmen kívül hagyva végezte el a mérlegelést és állapította meg a tüntetés megtartásának feltételeit. Kérjük, hogy ennek megfelelően tegyen ajánlásokat a rendőrség felé a jövőbeli hasonló alapjogi visszasság megelőzésére!

A mesekönyv óvodai használata betiltásának jogi megítélése

A pedagógus tanítási szabadsága és a fenntartó utasítási jogának korlátozottsága

Az Alaptörvény X. cikke deklarálja a tanulás és a tanítás szabadságát. E jog része, hogy a pedagógusok – jogszabályi keretek között – maguk választhatják meg az intézmény nevelési, oktatási céljait és módszereit. Ezt a jogot a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (a továbbiakban: Nkt.) is megerősíti, amikor kimondja, hogy a pedagógust munkakörével összefüggésben megilleti az a jog, hogy a pedagógiai program alapján az ismereteket, a tananyagot, a nevelés-oktatás módszereit megválassza [63. § (1) b)]. A mesekönyv használatát megtiltó polgármesterek ezt a jogot Alaptörvény-ellenesen korlátozzák, hiszen ezzel éppen azt a pedagógiai mozgásteret veszik el, amelynek alapján a pedagógusok a fizikai és pedagógiai eszközök megválasztásával maguk dönthetnek arról, hogyan valósítják meg az intézmény pedagógiai programját. Ez a jog nem öncélú – olyan értelemben, hogy nem az a célja, hogy a pedagógusnak biztosítson valamiféle kedvezményt –, hanem elismeri, hogy az adott közegben, ismerve a gyerekek tulajdonságait, háttérét, és a pedagógus számára testhezálló módszereket, a pedagógus kiválaszthassa a cél eléréséhez a legeredményesebben vezető eszközt.

A fentiekkel összhangban állóan az intézmény fenntartójának nincs is hatásköre ilyen utasítás meghozatalára, ezért azt formai szempontból is semmisnek kell tekinteni. Az intézményfenntartónak csak arra terjed ki a jogköre, hogy az intézmény főbb működési feltételeit kialakítsa, valamint nagyobb működési kérdésekre (pl. az óvodai csoportok számába, létszámába, a házirend jelentősebb kérdéseibe) beleszóljon. Ilyen mélységben egyetlen, az intézményen kívül álló szereplőnek sincs joga beleavatkozni a pedagógiai munkába.

Az önkormányzat az Nkt. 2. § (4) bekezdése értelmében lehet óvoda, a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.) 94. § (3) a) pontja alapján pedig bölcsőde fenntartója. Az Nkt. a 83. § (2) bekezdésében, a Gyvt. pedig a 104. § (1) bekezdésében taxatív felsorolja a fenntartó jogait és kötelezettségeit. Ezek között nem szerepel olyan, amelybe beleférne, hogy a fenntartó konkrét utasítást adjon valamely nevelési eszköz vagy módszertan kifejezett használatára vagy pedig, hogy megtiltsa azt. A fenntartó az intézmény szakmai-módszertani kérdéseibe csak korlátozottan és általánosan, például a pedagógiai program ellenőrzése, a pedagógiai-szakmai munka értékelése, vagy az intézményvezetővel kapcsolatos személyi döntések útján szólhat bele.

A fenntartó – és az ennek esetleges képviselőjeként eljáró polgármester – tehát jogszerűen nem adhat olyan utasítást, amelyben megtiltja egy adott mesekönyv használatát az önkormányzat által fenntartott óvoda nevelési munkája során.

A polgármester minden szempontból jogellenes utasítása ugyanakkor azzal a joggal kívüli, mégis jelentős társadalmi hatással járhat, hogy azt – a polgármester tekintélyére, esetleg további jogköreire, befolyására tekintettel – mégis figyelembe fogják venni. Vagyis a formailag semmis fenntartói utasítás is olyan illegitim nyomásgyakorlást jelent az intézményre és dolgozóira, amely jogsérelemet eredményez.

A gyermekjogi sérelem

A Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény 29. cikk (1) a) pontja szerint a gyermek oktatása során elő kell segíteni a gyermek személyiségének kibontakozását, valamint szellemi és fizikai tehetségének és képességeinek a lehetőségek legtágabb határáig való kifejlesztését. Ezzel összhangban mondja ki az Alaptörvény a XVI. cikk (1) bekezdésében, hogy minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. Az Nkt. 46. § (3) a) pontja mindezt akként erősíti meg, hogy a gyermeknek, a tanulónak joga, hogy képességeinek, érdeklődésének, adottságainak megfelelő nevelésben és oktatásban részesüljön.

A gyermek képességeinek, személyiségének kibontakoztatása során nyilvánvalóan figyelemmel kell lenni arra, hogy ne ériék olyan hatások, amelyek feldolgozására életkoránál, fejlettségénél fogva még nem képes. Ugyanakkor az is fontos, hogy a közoktatási intézményekben olyan jelenségekkel, problémákkal szembesüljön, amelyek alkalmasak arra, hogy ismereteit bővítsék, világlátását tágítsák. Ahogy feljebb bemutatuk, a szakemberek egyetértenek abban, hogy erre kiválóan alkalmas a mese műfaja, amely példázatos formában mutat be a gyermek számára átélhető, tanulságos élethelyzeteket. Szakemberek között nincs vita abban sem, hogy a társadalmi kisebbségek bemutatása nem jár semmiféle káros hatással, valamint abban is szakmai konszenzus van, hogy az

LMBTQI identitás nem formálható neveléssel, azaz sem az LMBTQI identitás kialakulása, sem pedig annak esetleges eltűnése nem formálható pedagógiai, edukációs eszközökkel.

A fentiek tükrében megállapítható, hogy az a mesekönyv, ami társadalmi kisebbségekhez tartozó, ezen belül részben, de nem kizárólagosan LMBTQI identitású mesehősökről szól, a gyermekek fejlődésére nem gyakorolhat negatív hatást. Az ilyen elvekre, érvekre való hivatkozás jogellenesen zárja el a gyermekeket attól, hogy a világnak, a társadalomnak ezen szeleteit megismerhessék, ezekkel a tudáselemekkel gazdagodhassanak. Ez a tilalom tehát sérti a gyermekek személyiségének szabad kibontakozásához, képességeinek fejlődéséhez fűződő jogokat. A mesekönyv betiltása tehát ezen okból is Alaptörvény-ellenes.

Tekintettel arra, hogy az Ajbt. 1. § (2) bekezdés a) pontja szerint az alapvető jogok biztos tevékenysége során megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak védelmére, kérjük, hogy állapítsa meg, hogy a polgármesterek óvodákat érintő utasításai a Meseország mindenkié c. könyv kapcsán a fentiek szerint alapjogi visszásságokat okoznak. Kérjük, hogy ennek megfelelően tegyen ajánlásokat az érintett önkormányzatok felé a jövőbeli hasonló alapjogi visszásság megelőzésére!

Budapest, 2020. október 21.

Tisztelettel:

Az aláíró szervezetek nevében dr. Szabó Máté
szakmai igazgató, Társaság a Szabadságjogokért

Aláíró szervezetek:

Amnesty International Magyarország, Víg Dávid, igazgató

Budapest Pride, Csikós Ádám, elnök

Háttér Társaság, dr. Sándor Bea, ügyvivő

Labrisz Leszbikus Egyesület, Rédei Dorottya, elnökségi tag

Magyar Helsinki Bizottság, Kádár András Kristóf, társelnök

Magyar LGBT Szövetség, Dombos Tamás, ügyvivő

Társaság a Szabadságjogokért, Szabó Máté, szakmai igazgató

Utcajogász Egyesület, Kalota Ágnes, társelnök